Materiał powstał w ranach realizacji zadania publicznego pn. Granice świata – dziedzictwo języka.
Dofinansowano ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
www.tradycjemazowsza.pl

Grupa docelowa: uczniowie szkoły podstawowej (np. klasa 6-8)
Czas trwania: 45 minut
Temat: ***Różnimy się pięknie, czyli rzecz o języku.***

Cele lekcji:

Cele ogólne:

- Zapoznanie uczniów z dialektami występującymi w obrębie województwa mazowieckiego oraz głównymi gwarami.
- Rozwijanie świadomości językowej uczniów oraz zainteresowania tradycjami regionalnymi.

Cele szczegółowe:

- Uczniowie poznają charakterystyczne cechy dialektu mazowieckiego, małopolskiego i gwar (rekomendowany dobór ze względu na subregion prowadzenia lekcji).
- Uczniowie zrozumieją różnicę między językiem ogólnonarodowym, dialektami i gwarami.
- Uczniowie będą umieli rozpoznać i wymienić kilka wyrazów i zwrotów charakterystycznych dla gwar występujących w województwie mazowieckim (preferowany – swój region).

Umiejętności:

- Umiejętność wskazania powiązań i zależności języka ogólnonarodowego, dialektów i gwar.
- Zrozumienie znaczenia języka jako nośnika kultury i tradycji.
- Wyrażanie swoich opinii na temat znaczenia tradycji regionalnych.

Środki dydaktyczne:

- Nagrania audio osób mówiących.
- Tablica/flipchart i mazaki/kreda.
- Karty pracy dla uczniów.

Plan lekcji:

1. Wprowadzenie do tematu (10 minut):

- Nauczyciel wita uczniów i wprowadza w temat lekcji, pytając:

Materiał powstał w ranach realizacji zadania publicznego pn. Granice świata – dziedzictwo języka.
Dofinansowano ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
www.tradycjemazowsza.pl

  - "Czym jest gwara?"
  - "Czym są dialekty?"
  - „Czym jest język ogólnonarodowy?"
- Krótkie wyjaśnienie:

  Język ogólnonarodowy
  Definicja: Język uznany za oficjalny lub dominujący w danym kraju lub grupie narodowej. Co istotne, tym językiem komunikujemy się na poziomie ogólnonarodowym oraz używamy go w oficjalnych kontekstach – w administracji, edukacji, czy mediach.

  Przykłady: język polski w Polsce.

  Charakterystyka: język narodowy ma ustalone zasady jeśli chodzi o gramatykę, ortografię i słownictwo, czyli jest standaryzowany.

  Dialekt
  Definicja: jest to regionalna odmiana języka, która ma swoje charakterystyczne cechy fonetyczne, leksykalne i morfologiczne. Dialekty mogą być rozumiane jako większe systemy językowe, które różnią się od języka standardowego, ale są z nim związane.

  Zakres: dialekty obejmują szerszy zakres geograficzny niż gwary i mogą obejmować kilka regionów lub społeczności. Z reguły zawierają w sobie kilka mniejszych gwar.

  Przykład: jednym z przykładów jest dialekt mazowiecki, ale wymienić należy także wielkopolski, małopolski i śląski.

  Gwara
  Definicja: Jest to bardzo lokalna odmiana języka, która jest częścią większego dialektu. Charakteryzuje się specyficznymi cechami językowymi, które są ograniczone do niewielkiej grupy społeczności.

  Zakres: Gwara jest używana na względnie małym obszarze geograficznym. Może to być jedna lub kilka sąsiadujących wsi lub miasto. Jest to więc lokalny wariant języka.

  Przykład: W ramach dialektu mazowieckiego wyróżniamy gwarę warszawską. Dobrym przykładem jest także gwara radomska, czy miejscowości Podkońce (już w skali mikro), które występują w województwie mazowieckim, ale przynależą do dialektu małopolskiego.

2. Krótka pogadanka (5 minut):

- Uczniowie otrzymują Kartę pracy nr 1 i na jej podstawie odpowiadają na pytanie – jakie dialekty występują w województwie mazowieckim oraz wymieniają związane z nimi charakterystyczne gwary.

Materiał powstał w ranach realizacji zadania publicznego pn. Granice świata – dziedzictwo języka.
Dofinansowano ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
www.tradycjemazowsza.pl

3. Ćwiczenie słuchowe (10 minut):

- Nauczyciel odtwarza nagrania audio osób mówiących gwarą z dowolnego terenu województwa mazowieckiego. Uczniowie mają za zadanie wsłuchać się i zapisać wyrazy, które różnią się od tych, które znają z języka literackiego.
- Po wysłuchaniu, nauczyciel omawia z uczniami wyrazy i różnice, które zauważyli, a następnie zapisuje przykłady na tablicy.

Proponowane materiały:

https://www.youtube.com/watch?v=RfspGa67psA

https://podcasty.polskieradio.pl/track/slowianek-przewodnik-po-gwarach-polskich/fc1f8df5-c62b-4fe3-aecf-3745611bbd30

(od 1:33)

4. Praca w grupach – dopasowywanie wyrazów gwarowych (15 minut):

- Nauczyciel dzieli uczniów na 3 grupy i rozdaje karty pracy, na których znajdują się wyrazy i zwroty w województwa mazowieckiego. Zadaniem uczniów jest:
  - Dopasowanie wyrazów do danych kategorii tematycznych (Karta pracy 2,3,4,5.).
  - Ułożenie minimum 3 zdań z poszczególnymi wyrazami z w/w kart.

5. Podsumowanie i refleksja (5 minut):

- Nauczyciel zadaje pytania do klasy:
  - „Jaka jest zależność między językiem ogólnonarodowym, gwara i dialektem?”
  - „Dlaczego ważne jest, aby znać tradycje językowe swojego regionu?”
- Nauczyciel podkreśla znaczenie pielęgnowania lokalnych tradycji, w tym językowych, jako ważnego elementu kultury.

Uwagi:

- Należy dostosować tempo lekcji do możliwości grupy, szczególnie w przypadku ćwiczeń słuchowych i pracy w grupach.
- Warto zachęcać uczniów do zadawania pytań i dzielenia się swoimi spostrzeżeniami

Materiał powstał w ranach realizacji zadania publicznego pn. Granice świata – dziedzictwo języka.
Dofinansowano ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
www.tradycjemazowsza.pl

Karta pracy nr 1.

Opracowanie:
Fundacja Nova Perspektywa
na podstawie A. Krawczyk-Wieczorek na podstawie map: S. Urbańczyk, Zarys dialektologii polskiej, wyd. 3, Warszawa 1968, mapa nr 3 (Schematyczny podział dialektów polskich); Encyklopedia języka polskiego, pod red. S. Urbańczyka, Ossolineum, Wrocław - Warszawa - Kraków 1991, s. 413 (Mapa 1. Dialekty polskie (podział schematyczny) z uzupełnieniami innych autorów.

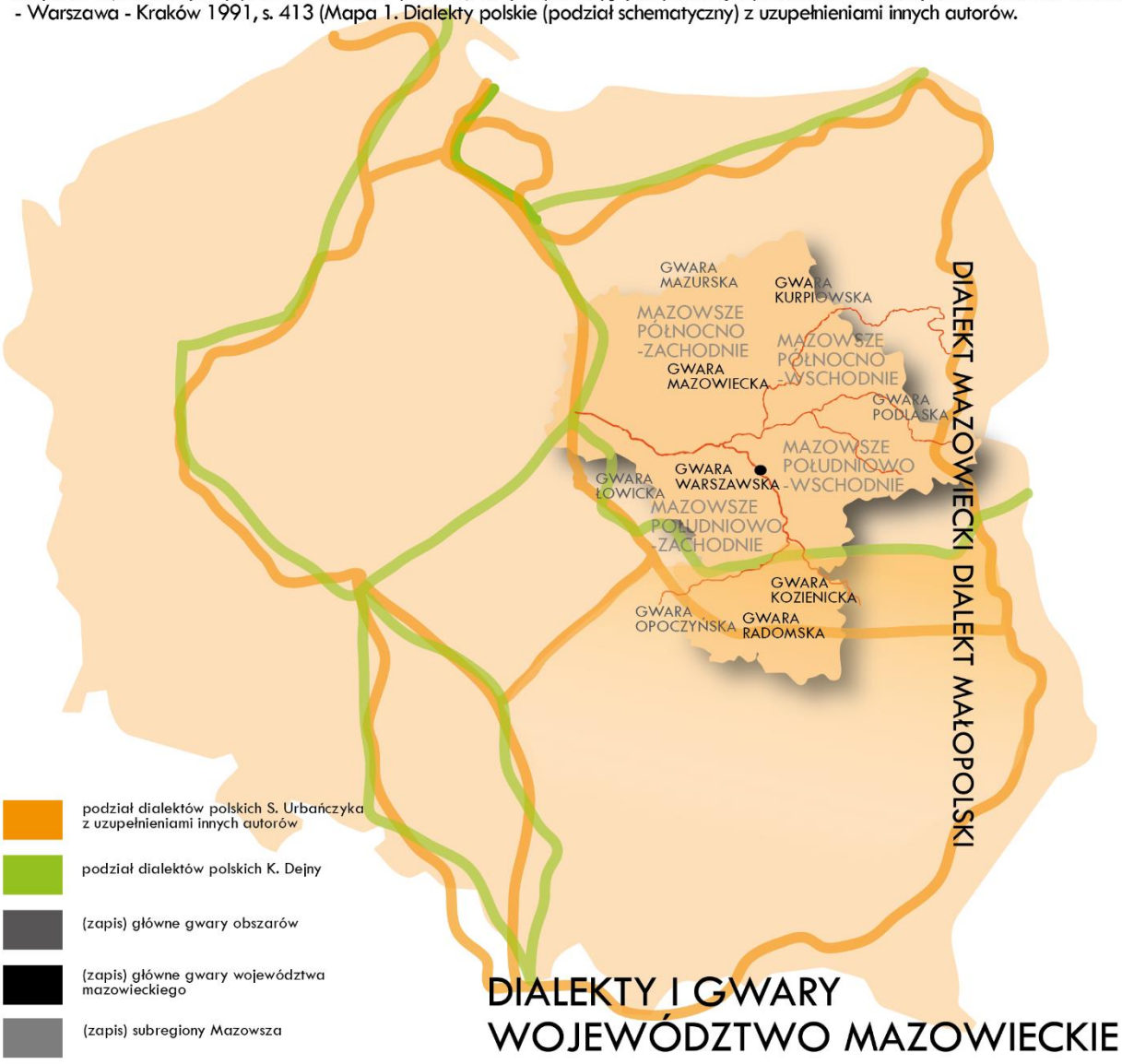

Materiał powstał w ranach realizacji zadania publicznego pn. Granice świata – dziedzictwo języka.
Dofinansowano ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
www.tradycjemazowsza.pl

Karta Pracy 2.

Materiał powstał w ranach realizacji zadania publicznego pn. Granice świata – dziedzictwo języka.
Dofinansowano ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
www.tradycjemazowsza.pl

Karta Pracy 3.

Materiał powstał w ranach realizacji zadania publicznego pn. Granice świata – dziedzictwo języka.
Dofinansowano ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
www.tradycjemazowsza.pl

Karta Pracy 4.

Materiał powstał w ranach realizacji zadania publicznego pn. Granice świata – dziedzictwo języka.
Dofinansowano ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
www.tradycjemazowsza.pl

Karta Pracy 5.

Wytnij wszystkie wyrazy i dopasuj do modułów tematycznych.

RAJZA	SITWESKA	ŁOBCASOWAĆ SE
CHEWRA	FIU BŹDZIU	BIBA
TRYNDRYNDAĆ	KNIGA	BELFER
BYSTRZAK	UCZNIAK	ŁUCBA
SCHODZKA	FERAJNA	KUMAĆ

Klucz – tradycjemazowsza.pl (sekcja: do pobrania, plansze edukacyjne).